

رباستانی تنها در قرضهای ضروری حرام است

محمد امیرنوری کرمانی - پژوهشگر واحد تحقیقات دفتر تبلیغات اسلامی خراسان

در این مقاله سعی می‌شود ربای متداول در صدر اسلام و مورد نظر قرآن و روایات، با توجه به چالشهای موجود و تحول سیستمهای اقتصادی به ویژه بانکداری و تغییرات در ساختار طبقاتی وام‌گیرندگان و وام‌دهندگان و بررسی اهداف وام‌ستانی در گذشته و امروز، ارزشیابی گردد.

فرضیه مورد تحقیق: «محدودیت حرمت ربا در قرضهای ضروری»، می‌باشد. نگارنده سعی کرده است بدون تعصب و پیش‌داوری به بررسی منابع فقهی و تفسیری پردازد و کتابهایی از اسلام‌شناسان بنام و مراجع مشهور مطالعه کند که تعدادی از آنها در پانوشتها آمده است. به این منظور ربای جاهلی و ماهیت آن کالبدشکافی شده؛ ربایی که مورد خطاب کلام پروردگار قرار گرفته است؛ شأن نزول آیات ربا و مخاطب روایت پیامبر (ص) که در آن ربا را لغو و باطل اعلام نمود و ...

همچنین معنی ربا از بعد لغوی و فقهی ارزیابی شده است و فلسفه حرمت ربا به عنوان یک شاخص در آیات و روایات و کلام بعضی از فقها به ویژه امام خمینی مورد استدلال قرار گرفته و سیاق آیات مربوط به ربا که در آنها ربا در مقابل صدقات، انفاق، زکات و نذورات قرار گرفته، ارزشیابی شده است. در نهایت، این مسأله مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته که چرا زیادی به نفع قرض‌دهنده حرام، ولی به نفع قرض‌گیرنده، روا است. هر یک از موارد متذکر دلیلی است بر اختصاص حرمت ربا در قرضهای ضروری. سپس دلایل کسانی که ربا را به طور

مطلق حرام دانسته ارزیابی و نقد شده است. در نهایت فرضیه مورد بحث بر اساس دلایل ارائه شده اثبات می‌شود؛ یعنی ریاستانی تنها در قرضهای ضروری حرام است. البته معیار ضروری و غیر ضروری بودن قرضها با تکیه به کششهای قیمتی تقاضا مورد بحث قرار گرفته است.

بر اساس این فرضیه: بانکها وام‌های ضروری را از حسابهای قرض‌الحسنه تأمین کنند و وامهای غیر ضروری از قبیل تأمین منابع برای سرمایه‌گذاری و گسترش فعالیتهای تولیدی و خرید کالاهای مصرفی لوکس و تجملاتی را، بر اساس بانکداری متداول عمل کنند و به سپرده‌گذاران بهره دهند و از دریافت‌کنندگان بهره ستانند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی